
KİTAP İNCELEMESİ

TURHAN, Turgut: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yurttaşlık Hukuku, Ankara 2002 (Turhan Kitabevi Yayınları), (ISBN: 975-648604-X), XX + 230 s.

Doç. Dr. Işıl ÖZKAN*

1. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (K.K.T.C.) yurttaşlık hukukunun temel kaynağını 21 Mayıs 1993 tarihli 25/1993 sayılı “K.K.T.C. Yurttaşlık Yasası” oluşturmaktadır. Ayrıca bu yasanın 12. maddesi gereğince yurttaşlığa alınma talebinde bulunan kişiler hakkında yapılacak soruşturmaların düzenlenmesi için aynı yasanın 25. maddesi uyarınca çıkarılan 329 sayılı Tüzük 15 Temmuz 1993 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu yasa Türk Vatandaşlığı Kanunu (TVK)’dan esinlenerek hazırlanmıştır. Ancak iki yasa arasında bazı farklılıklar da vardır. Örneğin “hal değişikliği”ne, yeniden yurttaşlığa alınma ve seçme hakkının kullanılması suretiyle yurttaşlığın kazanılmasına K.K.T.C. Yurttaşlık Yasasında yer verilmemiştir. Doğum yeri (toprak) esası (6. madde) ve evlenme yoluyla yurttaşlığın kazanılması TVK’den tamamiyle farklı şekilde düzenlenmiştir. Aynı şekilde “kanun yoluyla yurttaşlığın kaybı” müessesesine hiç yer verilmemiş, “çıkma” (13-14. madde), “yurttaşlığa alınmanın iptali” (16. madde), “yurttaşlığın kaybedilmesi” (17. madde) ve “yurttaşlıktan çıkarma” (18. madde) farklı şekilde düzenlenmiştir.

2. Konunun incelenmesinde K.K.T.C. yurttaşlık hukuku’nun tarihi gelişimi, K.K.T.C. Anayasası ve yurttaşlık ve K.K.T.C. yurttaşlık hukuku’nun kaynakları I. Bölümde ele alınmıştır. II. Bölüm K.K.T.C. yurttaşlığının kazanılması yollarına ayrılmıştır. Bu bölümde K.K.T.C. yurttaşlığının yasa yolu ile, Bakanlar Kurulu veya Bakanlık kararı ile

* Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Devletler Hususi Hukuku Anabilim Dalı Başkanı.

kazanılması yer almıştır. III. Bölüm K.K.T.C. Yurtttaşlığının kaybı ile ilgilidir. Bu bölümde yurtttaşlıktan çıkma, yurtttaşlığa alınmanın iptali, yurtttaşlığın kaybettirilmesi ve yurtttaşlıktan çıkarma şartları, usulü ve sonuçları incelenmiştir. IV. Bölüm Yurtttaşlığın kanıtlanması ve yargı yoluna ayrılmıştır. Kitabın eklerinde bu konudaki Türk ve K.K.T.C. Mevzuatına yer verilmiştir.

3. 7 Mayıs 1985 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren K.K.T.C. Anayasasının¹ “Siyasal Haklar ve Ödevler” başlığını taşıyan IV. bölümünün 67. maddesi “Yurtttaşlık” başlığını taşımaktadır. Bu düzenleme “çerçeve düzenleme” olmayıp, kimlerin K.K.T.C. yurtttaş olduğunu açıklamaya yönelik ayrıntılı bir düzenlemedir. Getirilen iki ölçüt, 1960 Kuruluş Anlaşması’nın “D” ekine göre Kıbrıs Cumhuriyeti yurtttaş olmak ve 15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs’ta yerleşik olmaktır.

4. K.K.T.C. Yurtttaşlık Yasası, “Yasa Yolu ile Yurtttaşlığın Kazanılması” başlığını taşıyan ikinci kısımda beş ayrı hali düzenlemiştir. Bunlar doğum (4/1. md.), 15 Kasım 1983 tarihinde K.K.T.C.’de yerleşik olma (4/2 md.), evlat edinme (5 md.), doğum yeri (6 md.) ve evlenme (7 md.)dir. Doğum yolu ile kazanmayı düzenleyen 4/1. fıkranın 2. cümlesinde çıkmaya ilişkin bir düzenlemenin yer alması yazar tarafından haklı olarak eleştirilmektedir. Hal değişikliğine ilişkin bir hüküm bulunmamakla beraber babanın K.K.T.C. yurtttaş, ananın yabancı olduğu evlilik dışı durumlarda nesep bağı kurulduğunda, çocuğun K.K.T.C. yurtttaşlığını kazanması gerektiği belirtilmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti yurtttaşlığını kazanmış olup ta 15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs’ta yerleşik olan kişilerin yurtttaşlık almasının “doğum yoluyla yurtttaşlığın kazanılması” başlığı altında ele alınması eleştirilmiştir. Doğum yeri (toprak) esası yolu ile yurtttaşlığın kazanılmasında vatansızlığı önleyici hükümler yerine “yabancı uyruklu bir ana veya babadan olmak” şartının aranması çifte yurtttaşlığa yol açarak “herkesin sadece tek yurtttaşlığı olmalıdır” direktif ilkesine² aykırılık teşkil etmektedir.

¹ Türkçe ve İngilizce metin için bkz.; 14/15, Kıbrıs Araştırmaları Dergisi (KAD) (1999), 119, 181.

² NOMER, E., *Vatandaşlık Hukuku*, 11. bs., İstanbul, 1997, 6; GÖĞER, E., *Türk Tabiiyet Hukuku*, 4. bs., Ankara, 1979, 16; AYBAY, R., *Vatandaşlık Hukuku*, 4. bs., İstanbul, 2001, 35 vd.; DOĞAN, V., *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Ankara, 1999, 12.

Adaların genelde göç veren coğrafi birimler olduğu ve Türklerin Rum nüfusuna göre azlığı nedeniyle doğum yeri esasına kan esası kadar önemli bir yer verildiği, ancak bu esasın neden mütekabiliyet esası ile sınırlandırıldığına anlaşılmamasının güç olduğu Turhan tarafından açıkça ifade edilmektedir. Kaldı ki, uluslararası toplum tarafından devlet olarak tanınmamış K.K.T.C.'de mütekabiliyet şartı Türkiye dışında hiçbir devletle gerçekleşemeyecektir. Bu madde anası veya babası Türk yurttaşı olan ve K.K.T.C.'de doğan çocuklar dışında hiç işleme-yecektir.

5. Yabancı kadının K.K.T.C. yurttaşı bir erkekle evlenmek suretiyle K.K.T.C. yurttaşlığını kazanması mümkün olduğu gibi, yabancı erkeğin K.K.T.C. yurttaşı bir kadınla evlenmek suretiyle K.K.T.C. yurttaşlığını kazanması da mümkündür. Bunun için evliliğin en az bir yıl sürmesi ve bu süre içinde karısı ile birlikte yaşaması gerekir. K.K.T.C. vatandaşı erkekle evlenen yabancı kadın klasik sisteme bağlı kalmak suretiyle³ otomatik olarak K.K.T.C. yurttaşlığını kazanacaktır. Bu ise kadın-erkek eşitliğini savunan güncel akımlara⁴ ters düşmektedir.⁵

6. K.K.T.C. yurttaşlığının yetkili makam kararı ile kazanılması Bakanlar Kurulu veya Bakanlık kararı ile olmaktadır. K.K.T.C. Yurttaşlık Yasası "genel olarak yurttaşlığa alınma" yolunda yetkili makamı "İçişlerinden Sorumlu Bakanlık" (8. md) olarak, "istisnai olarak yurttaşlığa alınma" yolunda ise Bakanlar Kurulu olarak tespit etmiştir (9. md.). "Yeniden yurttaşlığa alınma" müessesesinin kanunda düzenlenmemesi bir boşluk olarak değerlendirilmiştir. Vatandaşlığa alınmanın şartları TVK ile aynıdır. Ancak "yeteri kadar Türkçe konuşabilmek" şartı aranmamıştır. İstisnai yurttaşlığa alınma yolundan yararlanabilecek kişi grupları 9. maddenin 1. fıkrasının a-d bentleri arasında sayılmıştır. Bu kişi grupları K.K.T.C. yurttaşlığını herhangi bir şekilde

³ Klasik sistem için bkz.; AYBAY, R., *Kadının Uyraklığı Üzerinde Evlenmenin Etkisi*, Ankara, 1980, 15 vd.; NOMER, E., (dn.2) 61; GÖĞER, E., (dn.2) 59-60; DOĞAN, V., (dn.2). 48.

⁴ TURHAN, T., *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yurttaşlık Yasasında Evlenmenin Vatandaşlığa Etkisi ve Kadın*, I, Kadın/Woman 2000, S.1 (2000), 37 vd.

⁵ SAKMAR, A., "Kadınla Erkek Arasındaki Hukuki Eşitlik İlkesi ve Vatandaşlık Hukuku", İ.Ü.H.F.M. (1978), 123 vd.; AYBAY, R., (dn.3), 23 vd. ; GÖĞER, E., (dn.2). 61.

kaybetmiş olanların sonradan doğmuş reşit çocukları, K.K.T.C.'ye olağanüstü hizmeti geçmiş veya hizmet verebilecek kişiler, yurttaşlığa alınması Bakanlar Kurulunca zaruri görülenler⁶, 1974 Barış Harekâtına katılanlar ile eş ve çocukları, şehit düşenlerin dul eş ve çocukları ile ana ve babaları, 1 Ağustos 1958 tarihinden sonra Türk Mukavemet Teşkilatı saflarında K.K.T.C.'ye hizmet eden kişilerdir. Yurttaşlığı sonradan kazananlar doğumla kazananların aksine kaybettirme (17/1. md.) ve çıkarma (18/1. md) ile karşı karşıya kalabileceklerdir. Turhan yeniden yurttaşlığa alınma konusundaki yasal boşluğu eleştirmekte, buna karşın seçme hakkının kullanılması suretiyle yurttaşlığın kazanılmasının düzenlenmesine haklı olarak ihtiyaç duyulmadığını ifade etmektedir.

7. K.K.T.C. Yurttaşlığının kaybı konusu K.K.T.C. Yurttaşlık Yasası'nın V. kısmında düzenlenmiştir. Bu kısımda "yurttaşlıktan çıkma" (13. md.), "yurttaşlığa alınmanın iptali" (16. md.), "yurttaşlığın kaybedilmesi" (17. md.) ve "yurttaşlıktan çıkarma" (18. md.) olarak dört müesese düzenlenmiştir. Ayrıca yurttaşlığın kazanılmasını düzenleyen 4/1. fıkranın 2. cümlesi yasa yolu ile K.K.T.C. yurttaşlığını kazanan ancak daim olarak K.K.T.C. sınırları dışında ikamet eden kişilerin de K.K.T.C. yurttaşlığından çıkabileceklerini hükme bağlamıştır. Bu hal kitapta özel çıkma nedeni başlığı altında incelenmiştir.

K.K.T.C. Yurttaşlık Yasası'nın 13. maddesinde düzenlenen çıkmanın şartları mümeyyiz ve reşit olmak ve mükellef askerlik hizmetini yapmış olmaktır. Bunun istisnası 4. maddenin 1. fıkrasının 2. cümlesinde düzenlenen özel haldir. Bu kişiler 18 yaşını doldurdukları tarihten itibaren 3 yıl içinde bu koşullar aranmaksızın K.K.T.C. yurttaşlığından ayrılabilir. Yasa TVK'dan farklı olarak çıkmanın şartları arasında "yabancı bir devlet yurttaşlığının kazanılmış olması veya kazanılacağına dair inandırıcı belirtiler bulunması" şartını aramamaktadır. Ancak 15. maddenin 1. fıkrası çıkma belgesinin kişi yabancı bir devlet yurttaşı ise derhal, 15. maddenin 2. fıkrası yabancı devlet yurttaşı değil ise ilgili devletin yurttaşlığına girdiğini bildirir belgeyi gösterdiği zaman verileceğini hükme bağlamıştır. Yurttaşlıktan çıkmanın sonucu yabancı statüsüne tabi olmaktadır.

⁶ Türk Doktrinindeki eleştiriler için bkz.; GÖĞER, E., (dn.2). 83; NOMER, E., (dn.2). 82. ; ULUOCAK, N., *Türk Vatandaşlık Hukuku*, İstanbul, 1989, 63.

8. Yurttaşlığa alınmanın iptali ise TVK'da farklı bir şekilde düzenlenmiştir. 16. madde de düzenlenen şartlar içinde "yurttaşlığa alınmanın iptali kararının yurttaşlığa alınma tarihinden itibaren 5 yıl içinde verilebileceği" şartı bulunmamaktadır. "Kapsamlı iptal"i düzenleyen bir hüküm de yer almamıştır. Bu ise hukuki istikrar prensibine⁷ aykırı bulunmuştur. İçişleri Bakanlığı (Muhaceret Genel Müdürlüğü) durumu Bakanlar Kurulu'na sunacak ve Bakanlar Kurulu yurttaşlığa alınma kararını iptal edecektir. İptalin sonuçları ise bu kişilerin yabancı statüsünde bile olmamasıdır. Çünkü 20/2. madde çıkarma ve iptal yoluyla K.K.T.C. yurttaşlığını kaybeden kişilerin yabancılara tanınan haklardan yararlanamayacağı hükmünü getirmiştir. Turhan bu düzenlemenin ağır ve iptal müessesesinin amacı ve işlevini aşan bir düzenleme olduğunu haklı olarak belirtmektedir. Ayrıca 20/2. madde K.K.T.C. Anayasası'nın 13. maddesine de aykırı bulunmuştur. 16/3. madde, bu yolla K.K.T.C. yurttaşlığını kaybeden kişinin eşi ve çocuklarının da yurttaşlığı koruyamayacağından söz etmektedir. 16. maddenin 3. fıkrasının 2. cümlesine göre yurttaşlığı iptal edilen kişinin K.K.T.C. yurttası iken doğmuş olan çocuklarının yurttaşlığı bu karardan etkilenmeyecektir. İptal kararının geriye yürümezliği ilkesi ise düzenlenmemiştir. Turhan bu konuda Türk doktrininde kabul edilen⁸ iptal kararının yurttaşlığa alınma anına matuf olarak hüküm ifade etmesi, sadece ilgilinin yapmış olduğu muamelelerin geçerli sayılması prensibini savunmaktadır.

9. Yurttaşlığın kaybettirilmesi konusunu düzenleyen 17. maddenin başlığının "yurttaşlığın kaybedilmesi" şeklinde yazılması eleştirilmiştir. Kaybettirmenin temel şartı 17/1. maddeye göre K.K.T.C. yurttaşlığını sonradan kazanmış olmaktır. Bu düzenlemenin anlaşılmasının mümkün olmadığı ifade edilmiştir. Alternatif şartlar 17. maddenin 1. fıkrasında A-C bentleri altında düzenlenmiştir. Bu şartlar yabancı bir devletin K.K.T.C.'nin menfaatlerine uymayan herhangi bir hizmetinde bulunmak (17/1/A), K.K.T.C. ile savaş halinde bulunan bir devletin her türlü hizmetinde çalışmaya devam etme (17/1/B), mükellef askerlik hizmetini yapmak veya yurt savunmasına katılmak için yapılan çağrıya uymama (17/1/C)dir. Bakanlar Kurulu'nun kaybettirme kara-

⁷ GÖĞER, E., (dn.2) 142.

⁸ GÖĞER, E., (dn.2) 142; NOMER, E., (dn.2) 110-111; ULUOCAK, N., (dn.6) 110; DOĞAN, V., (dn.2) 115.

rı verip vermeme konusunda takdir hakkı yoktur. Kişi yabancı statüsüne girer ve kişisel sonuç doğurur.

Yurttaşlıktan çıkarma 18. maddede düzenlenmiştir. Bu maddenin A bendinde yer alan çıkarma nedeni “iç ve dış güvenlik aleyhine faaliyette bulunmuş olmaktadır”. Kişi yurttaşlığı sonradan kazanmış olmalı ve yurt dışında bulunmalıdır. 18. maddenin B ve C bendinde yer alan çıkarma nedenleri ise TVK’da bulunmamaktadır. B bendinde yurttaşlığı sonradan kazanmış olup, yabancı bir ülkeye iltica etmiş kişi hakkında çıkarma kararı verilebileceği belirtilmiştir. C bendindeki neden ise K.K.T.C.’nin iyi ilişkiler içinde olduğu devlet veya devletlerle bu ilişkileri bozucu faaliyetlerde bulunmuş olmaktadır. Bu neden de K.K.T.C. yurttaşlığını sonradan kazanan ve yurt dışında bulunan kişiler için işler. Her üç neden de kişiye çağrı yapılır ve bu çağrıya özürsüz olarak uymamış olması şartı aranır. Bakanlar Kurulu çıkarma kararı verip vermeme konusunda takdir hakkına sahiptir. Hakkında çıkarma kararı verilen kişi yabancılara tanınan haklardan yararlanamaz (18/5. madde). Bu kişiler K.K.T.C.’ye hiç gelemeyecek ve taşınmaz mal edinemeyecektir.⁹

K.K.T.C. Yurttaşı bir kadının yabancı bir erkekle evlenmek suretiyle K.K.T.C. yurttaşlığını yasa yolu ile kaybetmesi hali ise hiç düzenlenmemiştir. 19. maddeye göre kadın kocasının yurttaşlığını kazanmış olsa bile K.K.T.C. yurttaşlığını korumaya devam eder.

10. K.K.T.C. yurttaşlığının kanıtlanmasının hangi şekle tabi olacağı Yurttaşlık Yasası’nın 21. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenmiştir. Kanıtlama herhangi bir şekle bağlı değildir. K.K.T.C. yurttaşlığına karine teşkil eden resmi kayıt ve belgeler, doğum belgesi, kimlik kartı, pasaport veya pasaport yerine geçen belgeler ve K.K.T.C. elçilik, konsolosluk ve dış temsilciliklerince verilen belgelerdir (21/2. md.). Bu belgelerin benzerleri ile de kanıtlama yapılabilir.

Yargı yolu başlığını taşıyan 22. maddeye göre “K.K.T.C. yurttaşlığı hakkında idari makamlarca verilen kararlara karşı bu kararlardan etkilenen kişiler yargı yoluna başvurma hakkına sahiptirler”.

⁹ Türk Doktrinindeki tartışmalar için bkz.; SARGIN, F., *Yabancı Gerçek Kişilerin Türkiye’de Taşınmaz Mal Edinmeleri ve Sınırlı Ayni Haklardan Yararlanmaları*, Ankara, 1997, 189 vd.

"K.K.T.C. Anayasası'nın yurttaşlıkla ilgili 67. maddesinde ise yargı yolu ile ilgili bir düzenleme yoktur. İdari yetkilerle donatılmış her türlü organ veya makamın kararını Yüksek İdare Mahkemeleri'nin denetimine tabi kılan Anayasa'nın 152. maddesi yeterli sayılmıştır. Gerek bildirici, gerek yapıcı kararlara karşı Yüksek İdare Mahkemesi'nde dava açılabilir. Kıbrıs Cumhuriyeti döneminde Celaleddin v. The Council of Ministers davasında "Kıbrıs Cumhuriyeti adına görev veya fonksiyon icra eden, tüzel nitelikli ve organik bünyeli hükümet kurumları"nın bu kavrama dahil olduğu kabul edilmiştir.¹⁰ Dava Anayasaya aykırılık, yasa veya yasa altında çıkarılmış mevzuata karşı aykırılık, yetki aşımı veya yetkinin kötüye kullanılması nedenine dayandırılabilir. Takdir yetkisinin ihtiyaçlara aykırı değil, hukuka aykırı bir şekilde kullanılması yargı denetimine tabi olmalıdır.

K.K.T.C. Yurttaşlık Hukukunu açık ve etraflı bir şekilde ele alan Turhan, bu incelemeyi yaparken Türk Vatandaşlık Hukukundaki prensiplere de yer vermiş ve mukayeseli bir çalışma yapmıştır. Ancak K.K.T.C. hukukunun diğer dallarında olduğu gibi K.K.T.C. Yurttaşlık Yasasının da sadece TVK'dan değil, İngiliz Hukukundan da esinlendiği anlaşılmaktadır. Toprak esasına ilişkin 6. madde buna örnek olarak gösterilebilir. Diğer yandan göç veren bir ülke olarak daha çok kişiye yurttaşlık verme yönündeki siyasi kararlılık da dikkati çekmektedir. Yabancı ile evlenen kadının K.K.T.C. yurttaşlığını muhafaza etmesi gibi. Bu kitap Türkiye'de az bilinen bir konuya açıklık getirdiği gibi K.K.T.C.'deki üniversitelerde eğitim gören K.K.T.C. yurttaşı öğrenciler için de çok yararlı bir çalışma olmuştur.

¹⁰ Bkz. NECATİGİL, Z.M., *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Yönetim Hukuku ve Anayasa Yargısı*, Ankara, 1986, 19.